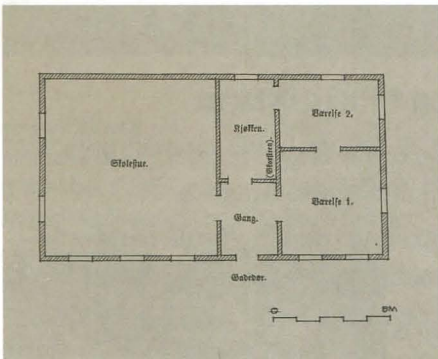

FORTIDSVERN

Medlemsblad for Fortidsminneforeningen

Nr. 1/2007 (32. årgang). Løssalg 70 kroner

Forsamlingshus

- Stor temadel om forsamlingshus
- Skolehusarkitektur fra 1860–1920
- Datering av Finnesloftet på Voss
- Bygningsarven i nord

Festiviteten i Larvik restaureres

– men kan vernekreftene føle seg trygge?

Storgaten i Larvik: Patrisierhuset fra 1792 nærmest med Paul Dues tilbygg fra 1873, ribbet for detaljer og panel, utvendig rabbitpuss fra 1950-tallet. Tross et usjarmerende ytre ser vi at proporsjonene er harmoniske og vindusrytmen opprinnelig. Det er slik Festiviteten ser ut ennå. Foto: Ragnar Kristensen.

Kostbar lærepenge: Etter mange år med rivningstrussel og kommunalt forfall er det i dag politisk flertall for å restaurere Festiviteten. Skadeforfanget er stort og kostnadsoverslaget usikkert. 30 millioner kroner er ikke urealistisk, men skeptikerne frykter det kan koste enda mer. Restaureringsarbeidene er nå påbegynt, men politisk enighet er det langt fra snakk om. Aksjonsgruppen som i sin tid reddet Festiviteten fra rivning har uansett oppnådd resultater.

AV BENTE BJERKNES

Storgaten er byens gamle paradegate, men en brann i 1792 la store deler av området øde. Festiviteten består av to bygninger og utgjør siste del av fasaderekken fra 1792. Murbygningen er tegnet av Paul Due og ble oppført i 1873. Den rommer festsal i annen etasje og et flott trapperom som strekker seg inn i patrisierhuset fra 1792. Annen etasjen i patrisierhuset beholdt sin opprinnelige planløsning til etter siste krig, og stuen og salen ble benyttet som selskapslokaler i tilknytning til festivitetsalen. Hva skal huset nå brukes til?

Består av to hus

Den opprinnelige eier, Rasmus Linae, bygget patrisierhuset i 1792. I 1805 beklages det i regnskapet for bygningsavgiften at det går så dårlig med Linae at man har gitt opp å innkreve avgiften. Ny eier, Even Bull, utvidet huset omkring 1810 da annen

etasje ble forhøyet og innredningsarbeidene fullført. Bull ga bygningen empireform som ble beholdt frem til Paul Due tegnet om fasaden i forbindelse med det nye murtilbygget han tegnet i 1873. Det tidligere empirehuset med halvvalmet tak og store empire krysspøstvinduer ble nå en tidstypisk bygning med løvsagdetaljer, konsoller rundt vinduene og frise oppunder det nye saltaket. Murbygningen ble utført i en litt gotiserende stil med store festsalvinduer til den høye annen etasjen. Den karakteristiske kombinasjonen med et langt trehus påbygget nærmest et tårn i mur, ble en inspirasjon for andre byggherrer i Larvik. Huset ble fra 1873 drevet som festivitets-, teater- og selskapslokaler. Salen er Norges tredje eldste teaterscene. I 1883 overtok kommunen, og i mange år fungerte salen som kommunestyresal med møterom og kontorer ellers i huset. I 1950-år-

ene ble fasaden ribbet og de gamle planløsningene til dels fjernet. Utvendig skapte rabbitpuss inntrykk av funkis. Vulgariseringen av fasaden og økende forfall gjorde at riveterskelen etter hvert ble svært lav i de kommunale miljøene. Fortidsminneforeningen påpekte i årevis faren for ekte hus-sopp dersom ikke kommunen ryddet vekk noen gamle materialer i kjelleren. Materialene ble værende.

Rivningstrussel og andre trusler

Mange ønsket nytt kulturhus i byen, og patrisierhuset var planlagt revet til fordel for nybygg i glass og betong, men vernekreftene mente det ikke kunne skapes ny kultur i ruinene til byens gamle, ærverdige kulturhus. I 2000 hadde fylkeskommunen noen innvendinger mot kommunens reguleringsforslag, men aksepterte riving, bortsett fra festivitetsalen i annen etasje som måtte bevares. Innvendingene medførte at byens ordfører ba fylkeskommunen holde fingrene av fatet og så på saken som et eksempel på at fylkeskommunen burde nedlegges. Både arkitekten som hadde tegnet det planlagte kulturhuset og den kommunale saksbehandleren mottok telefontrusler. Saken ble politianmeldt og synderen tatt. Fortidsminneforeningen mobiliserte byens vernekrefter og samlet raskt inn 3000 underskrifter for bevaring. – Debatten gikk høyt i lokalavisen, og den lokale museumsledelsen og den nåværende kulturavlederen argumenterte ivrig for riving, husker Dyveke Bast, leder i Fortidsminneforeningen i Vestfold. Foreningen fikk økonomisk støtte fra fylkeskommunen og engasjerte arkitekt David Brand, bygningsvernkonsulent Ragnar Kristensen og James Ronald Archer til å lage en bygnings- og

personallhistorisk undersøkelse av patrisierhuset. – De tre gjorde en kjempejobb og la også ned mye gratisarbeid, sier Bast og påpeker at rapporten gjorde det lettere å argumentere for bevaring. Kommunen har dessuten i ettertid hatt stor nytte av rapporten. – Daværende generalsekretær i Fortidsminneforeningen, Kristen Grieg Bjerke, engasjerte seg sterkt, og vi var også opptatt av å bevare hele husrekken og gateløpet oppover som også var planlagt gjenbygget. Siktlinjer var inntil ganske nylig et ikke-tema i Larvik. Det var ikke bevarings hensyn som medførte at kulturhusprosjektet falt i fisk og huset ble stående som et skrekkens eksempel på kommunal vanskjøtsel. Det var det store engasjementet for bevaring som gjorde inntrykk på noen av politikerne, forklarer Bast og roser kommunen for å ta ansvar for husene.

Over: Fortidsminneforeningen ga arkitekt David Brand i oppdrag å rekonstruere hele fasaderekken i det intakte kvartalet fra 1790-årene. Kvartalet ble den gang nyoppført etter en brann som la større deler av Storgaten øde. Storgaten i Larvik danner sammen med Kirkestredet en bue som et amfiteater mot Larviksfjorden. Larvik ble derfor sammenlignet med Napoli, og byen fikk tilnavnet Nordens Neapel.

T.v.: Tidlig krøkes: Avdekkede dekorerte veggbord vises frem til nysgjerrige små skuespillere fra et amatørteater som benyttet Festiviteten som øvingslokale. Foto: Bente Bjerknes.

Ingen ville overta

I 2001 vedtok politikerne at Rådmannen skulle forsøke å gi bort Festiviteten til frivillige krefter, men han unnlot å følge opp vedtaket. Bast forteller at både Fortidsminneforeningen og andre var i møte med kommunen for å vurdere mulige løsninger, men administrasjonen fulgte ikke opp og foreningen hørte ikke noe mer. Året etter fikk rådmannen sterk kritikk for dette, men forfallet var nå kommet så langt at det nok ikke var lett å få andre til å overta ansvaret. Huset ble stående å forfalle ytterligere, til stor glede for den ekte hussoppen som fikk boltre seg fritt mens administrasjonen påpekte at det manglet penger. I 2004 tok noen av politikerne affære, og både eiendomssjef og kulturarvleder ble satt under administrasjon: To politikere skulle fra nå av påse at noe skjedde og samtidig jobbe for at det skulle bevilges penger. Begge

politikere hadde for øvrig vært aktive i aksjonsgruppen som ville bevare hele Festiviteten. Huset skulle restaureres og NIKU ble engasjert til å undersøke festsalen. En entusiastisk konservator Jon Brønne har vært i sving, og mange med ham gleder seg til festsalen fremstår i sin opprinnelige fargeprakt. Men politisk enighet har det aldri vært, og det er det heller ikke nå.

Endelig skjer det noe

Kommunens eiendomssjef Svein Hagen har ansvaret for prosjektet, og han er nå svært ivrig. – I løpet av de to siste årene har politikerne bevilget 7,3 mill. kr, og arbeidene er endelig påbegynt. Skadene var mer omfattende enn først antatt, men nå er hussopp, råte og borebiller på vei ut. I forbindelse med dreneringsarbeidet viste det seg at deler av patrisierhuset manglet grunnmur, og hele veggene på baksiden var et

lappverk og ble stort sett holdt oppe av rabbitzpussen fra 50-tallet, forklarer Hagen. – Tak og nedløp skal settes i stand, og vi innså at vi måtte ta alle fasadene samtidig da den ene veggene nærmest måtte plukkes ned. Grunnmuren blir reparert, og fasadene skal restaureres i tråd med situasjonen i 1874, så de senere takarkene vil også bli fjernet. Utvendig panel, nye dører og vinduer skal på plass slik at huset igjen vil fremstå som det gjorde da Festiviteten ble innviet, forteller eiendomssjefen. Selve murbygningen fremstår også som «ribbet og barbert» utvendig, men også her skal fasadene tilbakeføres. – Tidsperspektivet for ferdigstilling av de utvendige arbeidene er stadig blitt forskjøvet, men i løpet av året bør vi være i mål, mener han. Eiendomssjefen tror også det skal være mulig å holde seg innenfor rammen på 7,3 mill. kr for de planlagte arbeidene. – Deretter er det opp til politikerne å avgjøre om og når det vil bli bevilget penger til innvendig restaurering. Foreløpige, grove beregninger antyder nærmere 30 mill. kr for begge husene, men dette vil også være avhengig

Under: På baksiden er det nå åpnet et felt av rabitzpussen og der er det panel og spor bevart. Foto: Ragnar Kristensen.

av hva bygningene skal brukes til, forklarer Hagen, som også regner det som mindre sannsynlig at huset blir revet etter at det er restaurert utvendig.

Hva mener politikerne nå?

Da patrisierhuset så ut til å måtte vike for nytt kulturhus, var det bare Venstre og SV som ønsket bevaring. Etter at kulturhusprosjektet strandet, fant bevaringstanken også grobunn i Arbeiderpartiet, og den nye, tverrpolitiske Larviklista vil også ta vare på husene. Dette liker Høyre og Fremskrittspartiet dårlig, men alle har innsett at å gi det bort eller selge er vanskelig, til det er forfallet for omfattende. Alle partiene innser at festivitetsalen nok må istandsettes siden Riksantikvaren har uttalt at den er fredningsverdig. Nå har kommunen vedtatt å bygge nytt kulturhus et annet sted, men prisen er noe usikker siden anbudsdocu-

Under: De fine originaldetaljene i Paul Dues festivitetsal er stort sett i behold. Salen er malt om flere ganger, men originaldekoren ligger under de nyere tilføyselsene. Foto: Ragnar Kristensen.

mentene nylig ble sendt ut. Uansett innebærer et nytt kulturhus at flere kommunalt eide verneverdige bygg (som alle trenger istandsetting) må fylles med ny aktivitet. En gruppe politikere arbeider nå med å legge den kabalen, og i den sammenheng skal man også finne ny bruk for Festiviteten. Når den gamle festivitetsalen til Paul Due står ferdig restaurert i all sin prakt, kan den kanskje igjen tas i bruk som kommunistyresal, mener noen. Politikerne regner med å ha bestemt seg i løpet av året, men den slags er vanskelig å forskuttere. Dessuten er det kommunevalg til høsten, og da kan det politiske flertallet bli et annet.

Sosialistisk Venstreparti ønsker å restaurere og ser for seg offentlig bruk til glede for mange. De vet at dette vil bli dyrt, men mener at dette må Larvik prioritere. Venstre har hele tiden vært opptatt av både bevaring og restaurering, og står fast på

det. Arbeiderpartiet vil også bevare og restaurere, men er som de andre spent på hvilken bruk man bestemmer seg for. Fremskrittspartiet er klare på at dette problemet må kommunen snarest bli kvitt, enten ved å gi det bort eller selge, her vil de ikke bruke en eneste kommunal krone. De er innstilt på å omregulere slik at en ny eier kan erstatte det gamle med noe nytt og funksjonelt. Høyre er også helt klare på at dette vil de ikke bruke penger på og kan ikke utelukke at de i fremtiden vil gå inn for riving.

Foreløpig føler bevaringstilhengerne at saken er i gode hender, men hva vil skjedd dersom det blir et annet politisk flertall etter neste valg? ■

Bente Bjerknes arbeider med journalistikk, restaurering og kulturminnevern i firmaet Yttersø Gård i Larvik.